

УДК 81'243:004"312"

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Черчата Л.М.

Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка,
м. Полтава, Україна

У статті розглядається проблема ефективності використання сучасних інформаційних технологій у навчанні іноземних мов.

Ключові слова: сучасні інформаційні технології, комп'ютерні технології, програмні і технічні засоби, мультимедіа

Постановка проблеми. Необхідність нового підходу до вирішення питання професійної підготовки сучасних спеціалістів пояснюється наявністю неперервних змін, які супроводжували розвиток людства упродовж усієї його історії. Загальною метою європейської інтеграції у сфері освіти, як було задекларовано у ряді документів Болонського процесу, є підвищення її якості. Саме в цьому сьогодні вбачають той фактор, який у подальшому уможливить успішне працевлаштування і забезпечить адаптивність майбутніх спеціалістів до неминучих змін у обраній ними професії. Подальша модернізація освітньої діяльності на теренах України вирізняється особливою увагою до проблеми організації навчального процесу, його інформатизації і використання в ньому сучасних технологій.

Одним з пріоритетних напрямків реформування освіти є досягнення якісно нового рівня у вивченні базових предметів, у тому числі, в першу чергу, іноземних мов, оскільки розвиток ринкових відносин, розширення міжнародних зв'язків, зміцнення та розвиток політичних, економічних і культурних взаємин з країнами Європи та усього світу спричинили формування соціального замовлення на практичне володіння іноземними мовами. У вивченні мов вбачають один із способів виховання толерантності, здатності до співпраці, досягнення взаєморозуміння між народами, поваги до особистості. До того ж іноземна мова, як навчальний предмет, має високий освітній, виховний, розвиваючий потенціал, збагачує особистість і дає їй можливість вийти у великий світ нових знань, людського досвіду, надбань світової культури.

Як у вітчизняній, так і в зарубіжній методиці накопичений чималий досвід у викладанні іноземних мов. Проблема впровадження нових, більш ефективних методів і засобів навчання, які активізують навчальний процес, сприяють досягненню якісних результатів, забезпечують його ефективність, глибоко вивчається науковим загалом (Полат Є.С., Зімня І.А., Коряковцева Н.Ф., Шерстюк О.М., Хорушко Н.М. та ін.). Ці методи покликані підвищити рівень якості навчання студента. Послугуючись інформацією, викладеною в роботах багатьох авторів, можна стверджувати, що в них чітко прослідковується зорієнтованість на необхідність інформатизації навчального процесу [2; 3; 5]. Проведений нами *аналіз наукових джерел і публікацій* вказує на те, що незважаючи на наявність численних робіт, присвячених використанню ТЗН, а надто СІТ в навчанні іноземних мов, визнанню їх ефективності, остаточного вирішення проблема ще не набула.

Тому *метою* даної статті є висвітлення основних етапів упровадження СІТ у навчальний процес, а також загальних тенденцій їх використання під час вивчення іноземних мов, ефективності їх застосування, впливу на зміну змісту та умов праці викладача.

Виклад основного матеріалу. Перші спроби використання різних машин у процесі викладання мов з'явилися ще на початку ХХ століття. Відтоді рушійним фактором упровадження технічних засобів у навчальний процес є ідея зростання ефективності навчання шляхом передачі машинам окремих функцій викладача, тобто забезпечення автоматизації діяльності студента. Оскільки процес навчання є інформаційним процесом, то принагідним буде зазначити, що інформаційні технології, ТЗН завжди були його частиною і в „докомп'ютерну” епоху, а надто сьогодні, коли для цього існують реальні умови.

Одним із перших винаходів обчислювальної техніки у процесі викладання іноземних мов була машина Сіднея, яка з'явилася в 1926 році. Однією з основних переваг навчання за допомогою машин виявився миттєвий зворотний зв'язок з кожним учнем, який забезпечував реалізацію індивідуального підходу. В нашій країні найпоширенішим видом автоматизованих засобів навчання іноземних мов були пристрої зворотного зв'язку. Вони були вмонтовані у багатьох кабінетах іноземних мов як лампочки-індикатори на столах учнів з пультом керування у викладача і забезпечували останньому значну економію часу під час проведення фронтального контролю. Більш досконалим варіантом автоматизованих засобів були тренувальні пристрої на зразок „Ластівки”, з вмонтованим датчиком реєстрації відповідей, що уможливило індивідуальний темп роботи. Методичною базою для створення цих навчаючих пристроїв слугували принципи програмованого навчання, яке поступово стало асоціюватися з автоматизованим навчанням.

Наприкінці 30-х на початку 40-х рр. ХХ ст. розпочалася робота над створенням багатофункціональної обчислювальної машини одночасно у США, Великобританії, Німеччині та СРСР -- то були моделі першого покоління ЕОМ, винахід, яких у 1946 році став відправним пунктом у розвитку багатьох галузей науки, рівно як і сфери освіти. Відтоді робота над вдосконаленням ЕОМ не припинялася. З того часу змінилося 5 поколінь ЕОМ, що означало принципові поновлення апаратних засобів і елементної бази.

Дидактичними перевагами комп'ютера порівняно з іншими засобами навчання є багатофункціональність, інтерактивність, діалоговий взаємозв'язок, розмаїття організаційних форм роботи, до яких можна віднести дослідницькі роботи студентів, пошук інформації з предмета в базі даних, демонстраційні роботи, різні види і форми практичної діяльності студента, що реалізуються за допомогою спеціальних комп'ютерних навчальних програм, де студенту пропонується розв'язати поставлені перед ним задачі або проблемні ситуації, відповісти на запитання або ознайомитися з новою навчальною інформацією, вивчити її і закріпити в індивідуальній чи груповій формі.

Як засіб навчання комп'ютер реалізує усі переваги інших існуючих ТЗН. Коли говорять про його використання у навчальному процесі, як правило, мають на увазі не стільки технічні чи функціональні характеристики, скільки навчальне програмне забезпечення, яке має реалізувати ту чи іншу навчальну функцію. Перші дослідження у галузі вивчення комп'ютерного навчання іноземним мовам (КНІМ) в російській традиції і навчання мовам за підтримкою комп'ютера в західній традиції CALL - COMPUTER ASSISTED LANGUAGE LEARNING почали проводитися ще з 1954 р.

Поняття „сучасні інформаційні технології” (СІТ) виникло у зв’язку з розвитком інформатизації суспільства, яке базувалося на засобах обчислювальної техніки. Зазвичай під ним розуміють сукупність програмних, технічних, комунікаційних засобів, а також способів і методів обробки даних, які забезпечують цілеспрямовану передачу, обробку, збереження, тиражування і відтворення інформаційного продукту (даних, ідей, знань) з метою зниження трудомісткості її використання, а також для підвищення її надійності і оперативності. СІТ передбачають використання різноманітних технічних засобів, провідне місце серед яких посідає комп’ютер та аудіовізуальні електронні засоби [1, с.30; 2, с.4-5; 6, с.375; 7, с.294; 8, с.287].

Інформаційні технології відіграють у суспільстві значну роль, яка полягає у прискоренні процесів отримання, поширення та використання ним нових знань. Підвищуючи якість інтелектуальних ресурсів суспільства, інформаційні технології тим самим покращують і якість життя.

Інформаційна технологія навчання є така педагогічна технологія, яка застосовує спеціальні способи, програмні і технічні засоби (кіно-, аудіо- і відеотехніку, комп’ютери, телекомунікаційні мережі) для роботи з інформацією і має на меті створення як для педагогів, так і для студентів оптимальних і найбільш сприятливих умов для вільного доступу до неї, уможливаючи тим самим доступність і заглибленість наукового, культурного і освітнього капіталу людства. Захарова І.Г. пропонує розуміти „ІТН як застосування інформаційних технологій для створення нових можливостей передачі знань (діяльність педагога), сприйняття знань (діяльність студента), оцінки якості навчання і, безумовно, всебічного розвитку особистості того, хто навчається у ході навчально-виховного процесу” [2, с.22].

Одними з найбільш перспективних і популярних педагогічних інформаційних технологій є мультимедійні технології. Неможливо уявити без них сучасне навчання. Вони дозволяють створювати цілі колекції зображень, текстів і даних, які супроводжуються звуком, відео, анімацією та ін. візуальними ефектами; включають інтерактивний інтерфейс та інші механізми керування. Відтак мультимедійна інформація – це не тільки традиційні статичні елементи: текст, графіка, а й динамічні: відео-, аудіо- та анімаційні послідовності. Зображувальний ряд, включаючи образне мислення, допомагає цілісно сприймати запропонований матеріал через можливість співставляти теоретичний і демонстраційний матеріали. Тестові завдання вже не обмежуються словесним формулюванням, а можуть бути подані як відеосюжет [2, с.4-5].

Мультимедійність створює психологічні моменти, які уможливають сприйняття і запам’ятовування матеріалу з включенням підсвідомих реакцій людини: наприклад, підведення підсумків чи постановка завдання можуть у кожній лекції дистанційного курсу випереджуватися якимось звуком чи мелодією, яка налаштовує студента на певний вид роботи. Це забезпечується напередодні у процесі розробки курсу і не потребує зосередження уваги викладача [5, с.157-158].

Використання комп’ютерних технологій навчання іноземної мови значною мірою змінило підходи до розробки навчальних матеріалів з цієї дисципліни. На відміну від традиційного, інтерактивне навчання на основі мультимедійних програм уможливує більш повну реалізацію цілого комплексу методичних, дидактичних, педагогічних і психологічних принципів, перетворюючи процес пізнання на більш цікавий і творчий. Скажімо, можливості враховувати рівні мовленнєвої підготовки студентів і розробляти різні за рівнем складності завдання в межах однієї програми можуть бути основою для реалізації принципу індивідуалізації та диференційованого підходу в навчанні. При

цьому забезпечується дотримання принципу посиленої трудності і доступності завдань, а також враховується темп роботи кожного студента.

Використання СІТ в навчанні іноземної мови передбачає активну позицію студента у процесі засвоєння знань. Новий вид пізнавальної діяльності повністю виключає пасивне сприйняття інформації. Вона здійснюється на основі напруженої розумової діяльності, яка вимагає зосередженості і максимальної уваги, результатом якої є відкриття нових знань. Слід також зазначити, що креативний характер навчально-пізнавальної діяльності значно сприяє розвитку пізнавальної самостійності студентів, формуванню умінь самостійно поповнювати знання, здійснювати пошук і орієнтуватися в потоці інформації.

Принатім також буде зазначити, що візуалізація навчального матеріалу, діючи на емоційні і понятійні сфери, сприяє більш глибокому засвоєнню мовленнєвого матеріалу. Мультимедійні програми одночасно стимулюють у студента одразу кілька каналів сприйняття, краще підтримують його увагу, сприяють зниженню втомлюваності і забезпечують необхідну релаксацію. В свою чергу, поєднання зорового образу, тексту і звукового ряду уможливають комплексний розвиток навичок мовленнєвої діяльності студента іноземною мовою. Цей процес набуває інтерактивного характеру завдяки можливості двохстороннього зв'язку, коли студент і комп'ютер можуть ставити один одному запитання, отримувати на них відповіді, коли комп'ютер може надавати підказки з метою корекції і до нього можна звернутися за допомогою.

Великою перевагою автоматизованих навчальних систем є здатність ресструктуризувати, зберігати і аналізувати відповіді студентів, надавати їм у разі необхідності допомогу, здійснювати поетапну і наскрізну оцінку знань, визначати прогрес в їхній роботі – іншими словами, здійснювати більш гнучку систему контролю засвоєння і оцінки знань. Разом з тим, наявність у різноманітних програм ключів надає студентам можливість одночасно здійснювати і самоконтроль.

Створення якісних навчальних і контролюючих програм є складним процесом, який вимагає від викладачів іноземної мови, лінгвістів і методистів великих затрат сил і часу, а також передбачає і активну участь спеціалістів у сфері комп'ютерної техніки. Результатом такої праці є мультимедійні програми, які можуть використовуватися як у традиційній методиці навчання, так і в дистанційному навчанні.

У викладанні іноземних мов використовуються на сьогодні різноманітні комп'ютерні програми, які за змістом є граматичними, лексичними, культурологічними, країнознавчими, навчальними мовленню і письму, комунікативними тощо. Проте однією з основних сфер застосування є граматики, що підтверджується дослідженнями відомої програми "Grammarland" та ін.

Грамматичний аспект мови легко піддається алгоритмізації та програмуванню, оскільки граматики є системою правил, наділених певними ознаками. За допомогою комп'ютера можна виконувати різні вправи: тренувальні, трансформаційні, підстановочні, комбінаторні тощо. Такі завдання, що виконуються за допомогою комп'ютера, відрізняються наявністю одночасно і алгоритмічності, і комунікативної спрямованості. Надзвичайно важливим є створення студентами узагальненої таблиці-схеми у вигляді „дерева часів”, що сприяє інтеріоризації дії та активізації навчання [4, с.53-54].

У методиці викладання іноземної мови в рамках комунікативного підходу до навчання відбувся якісний стрибок, пов'язаний з можливістю моделювання мовного комунікативного середовища за допомогою мультимедіа, функціонування каналів спілкування у Інтернет-просторі тощо. СІТ стають вже не допоміжними засобами, а

принципово змінюють середовище навчання і сприяють створенню таких умов, які формують програму висловлювання, стимулюють реалізацію мовних інтенцій, замінюючи навчальну діяльність діяльністю в реальному комунікативному середовищі.

Робота в такому середовищі надає можливість ефективніше реалізувати індивідуальні методи навчання, засвоювати навчальний матеріал, спираючись на принципи послідовності і концентричності подачі матеріалу, відкриває нові можливості знайомства з актуальною та автентичною інформацією про країну, мова якої вивчається. У Інтернет-просторі ми маємо справу з активним користувачем розмовного стилю мовлення в режимі спілкування онлайн, з усіма його мовленнєвими особливостями.

Відтак, опрацьовані нами джерела дозволяють зробити *висновок* про те, що процес використання сучасних інформаційних технологій в освіті є дійсно незворотнім і таким, що сприяє ефективному засвоєнню знань, формуванню умінь та навичок студентів взагалі і зокрема під час вивчення іноземних мов, підвищує зацікавленість студентів, а також забезпечує розвиток у них самостійності і творчого підходу до вирішення поставлених перед ними завдань.

Список літератури

1. Дзюбенко А.А. Новые информационные технологии в образовании. – М., 2000. – 104с
2. Захарова И.Г. Информационные технологии в образовании: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Академия, 2003. – 192с.
3. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: Просвещение, 1991.
4. Козлакова Г.О. Теоретичні і методичні основи застосування сучасних інформаційних технологій у вищій технічній освіті: Монографія. – К.: ІЗМН, 1997 – 180с.
5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования. Учеб. пособие для студ. пед. вузов / Под ред. Е.С.Полат. – М.: Академия, 2001 – 272с
6. Российская педагогическая энциклопедия. В 2т. / Гл. Ред. В.В.Давыдов. – М.: Большая Российская Энциклопедия, 1993 – 608с.
7. Современный словарь по педагогике / Сост. Рапаевич Е.С. – Мн.: Современное слово, 2001. – 928с.
8. Технические средства обучения в общеобразовательной школе: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов и уч.-ш. пед. уч.-ш. / Г.И.Рах, Дрига И.И., Э.И.Кузнецов, С.А.Жданов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1993. – 287 с.

Черчата Л.М. СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ

Статья рассматривает проблему использования современных информационных технологий в обучении иностранным языкам.

Ключевые слова: современные информационные технологии, компьютерные технологии, программные и технические средства, мультимедиа

Cherchata L.M. MODERN INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Great attention is paid to using modern information technologies in teaching foreign languages. The attempt of corroboration of the dynamic and irreversible process of using them in educational process and the increasing of its effectiveness is made.

Key words: modern information technologies, computer technologies, program and technical facilities, multimedia

Поступила до редакції 23.02.2007 р.